

עיצוב רשום

עיצוב רשום (באנגלית: **Registered Design**; בעבר: **מדגם**) הוא זכות קניין רוחני המגנה על המראה החזותי של מוצר תעשייתי. הזכות מעניקה לבעליה מונופול אבסולוטי על שימוש בקווי דמות, צורה, עיטור או צבע של חפץ, וזאת להבדיל מההגנה על האמצאה הטכנולוגית (השמורה לפטנט) או על המוניטין (השמור לסימן מסחר).

סקירה היסטורית ותיאורטית

התפתחות דיני העיצובים מאופיינת במעבר הדרגתי מתפיסה של "זכות העתקה" (Copying) המשיקה לדיני זכויות יוצרים, לעבר מערכת של רישום המעניקה מונופול אבסולוטי בדומה לדיני הפטנטים.

ראשית הדרך: הגנה על קישוטים לטקסטיל

ראשיתם של דיני העיצובים בבריטניה בחוקים משלהי המאה ה-18 (כגון ה-1787 Designing and Printing of Linens Act), אשר נועדו להגן על דגמים וקישוטים שהודפסו על בדי פשתן, כותנה ומוסלין⁽¹⁾. בתקופה זו, ההגנה הייתה מוגבלת מאוד בזמן (חודשיים בלבד) והתבססה על העקרון של מניעת העתקה, בדומה לזכויות יוצרים על יצירות אמנותיות.

המעבר לשיטת הרישום והמונופול האבסולוטי

במהלך המאה ה-19, עם התפתחות המהפכה התעשייתית, חלו שינויים מהותיים בדברי החקיקה האנגליים. בשנת 1839 הורחבה ההגנה מעבר לענף הטקסטיל לכל מוצר תעשייתי אחר⁽²⁾, ובשנת 1842 הונהגה לראשונה מערכת רשמית של רישום עיצובים⁽³⁾.

שינוי זה סימן את המעבר למונופול אבסולוטי:

- **היעדר צורך בהוכחת העתקה:** בעוד שבזכויות יוצרים ההפרה דורשת הוכחה כי הנתבע העתיק מהתובע, בעיצוב רשום (בדומה לפטנט) אסור לייצר את העיצוב גם למי שיצר אותו באופן עצמאי מבלי שראה את העיצוב המקורי⁽⁴⁾.
- **דרישת החידוש:** בעוד שבזכויות יוצרים הדרישה היא ל"מקוריות", בדיני העיצובים נדרש "חידוש" (Novelty) - בתחילה נדרש חידוש מקומי (במדינה בה נרשם העיצוב), אך עם השנים המערכת עברה לדרישת חידוש בינלאומית⁽⁵⁾.

המנדט הבריטי והדין הישראלי

המונח "מדגם" הוא תרגום מנדטורי למילים האנגליות *Design* ו-*Model* במסגרת פקודת הפטנטים והמדגמים מ-1924⁽⁶⁾. החקיקה המנדטורית קיבעה את הפרדה בין הגנת הפטנט הפונקציונלית לבין הגנת העיצוב האסתטית.

חוק העיצובים (2017) והמהפכה הדוקטרינלית

עם חקיקת **חוק העיצובים**, התשע"ז-2017, בוצעו שינויים מהותיים במבנה הזכות בישראל. יש המבקרים חקיקה זו ככזו שנעשתה ללא חשיבה דוקטרינלית מעמיקה מספיק, שכן היא יצרה נסיגה מסוימת לעקרונות זכויות היוצרים דרך מוסד ה**עיצוב לא רשום**⁽⁷⁾.

עקרון הרישום אל מול הסטייה לאחור

הכנסת ההגנה על עיצוב לא רשום מהווה חריגה מעקרונות הרישום של הקניין התעשייתי. היא מחזירה את ההגנה על עיצובים תעשייתיים לתחום של זכות העתקה בלבד (למשך 3 שנים), תוך ניסיון למזער את הנזק לוודאות המשפטית שנוצרת בשל היעדר מרשם פומבי⁽⁸⁾.

דוקטרינת א.ש.י.ר וייחוד העילה

בעבר, פסק הדין בעניין **א.ש.י.ר**⁽⁹⁾ חולל מהפכה בכך שאפשר הגנה על עיצובים מכוח דיני **עשיית עושר ולא במשפט** (השבה), גם ללא רישום. ניסיונות דומים נעשו לכפות הגנה כזו גם על אמצאות ללא **פטנט**, אך אלו לא צלחו באופן גורף.

באירופה, התפתחה דוקטרינה מקבילה המבוססת על זכויות יוצרים, כפי שבא לידי ביטוי בפסק הדין **COFEMEL**¹⁰, המאפשר כפל הגנה של עיצובים וזכויות יוצרים תחת תנאים מסוימים.

חוק העיצובים החדש בישראל איינה למעשה את השפעת הלכת א.ש.י.ר באמצעות קביעת עקרון ייחוד העילה. החוק קובע כי לא תינתן הגנה מכוח דיני עשיית עושר על עיצוב, אלא אם קיימות נסיבות נוספות, ובכך החזיר את המוקד לדיני הקניין הרוחני הספציפיים ⁽¹¹⁾.

עקרונות הכשירות להגנה

- **חידוש:** העיצוב אינו זהה לעיצוב קודם שפורסם בציבור. עקרון העל קובע כי אין הבדל בין השוואה לצורך רישום לבין השוואה לצורך הפרה: כל מה שפרסום קודם שלו היה מונע את הרישום שלך, שימוש מאוחר בו על ידי צד ג' ייחשב כהפרה של זכותך ⁽¹²⁾.
- **אופי ייחודי:** דרישה כי הרושם הכללי של העיצוב על "משתמש מיודע" יהיה שונה מעיצובים קודמים ⁽¹³⁾.

(1)

ראסל קלארק, "Industrial Designs", מהדורה 10, 2022, עמ' 7 [cite:]

[5

(2)

ראסל קלארק, שם, עמ' 8 [cite: 5]

(3)

ראסל קלארק, שם, עמ' 9 [cite: 5]

(4)

נח שלו שלומוביץ, "דיני מדגמים - הרצאה ראשונה", עמ' 2

(5)

מדגמים תהל 3, עמ' 3 [cite: 4]

(6)

נח שלו שלומוביץ, שם, עמ' 1

(7)

נח שלו שלומוביץ, "דיני מדגמים - שיעור מס' 1", 23.10.06,

(8)

הצעת חוק העיצובים, התשע"ה-2015, עמ' 375

(9)

רע"א 5768/94 א.ש.י.ר נ' פורום אביזרים

(10)

Design Law", אומה סאטרסאן, ;Cofemel v G-Star Raw, C-683/17

[cite: 5]28, "in Europe

(11)

חוק העיצובים, סעיף 2

(12)

נח שלו שלומוביץ, החלטה בתיק מדגם 25918

(13)

סעיף 7 לחוק העיצובים

From: קניין רוחני.קום <https://xn--eebasb8a.xn--9dbeg1a1b.xn--9dbq2a/> - IPpedia

Permanent link:
<https://xn--eebasb8a.xn--9dbeg1a1b.xn--9dbq2a/%D7%A2%D7%99%D7%A6%D7%95%D7%91%D7%99%D7%9D:%D7%A2%D7%99%D7%A6%D7%95%D7%91>

Last update: 02/05/2026 12:12